

S.Mərdanova. Məhəmməd Füzulinin "Hədiqətüs-süəda" əsərinin dilində ailə-məişət üslubu xüsusiyyətləri // Əlyazmalar yanmır. 2021, №2(13), s.170-175.

UOT: 811.512.162

Samirə Mərdanova

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Bakı Dövlət Universiteti

Bakı ş., Zahid Xəlilov küç, 23

e-mail: samiremardanova@gmail.com

MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN "HƏDİQƏTÜS-SÜƏDA" ƏSƏRİNİN DİLİNDƏ AİLƏ-MƏİŞƏT ÜSLUBU XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzuli müsəlman Şərqiində, əsasən, nəzmlə yazdığı əsərləri ilə, xüsusilə də qəzəlləri və "Leyli və Məcnun" məsnəvisi ilə tanınır. Bununla belə, dahi söz ustadı qələmini nəsrə də sınımış və "Hədiqətüs-süəda" kimi bənzərsiz nəsr əsərini də ərsəyə gətirmişdir.

Məhəmməd Füzulinin "Hədiqətüs-süəda" ("Xoşbəxtlər bağçası") əsəri Hüseyn Kasi-finin "Rövzətüş-şühəda"sının motivləri əsasında yazılsa da, mütəxəssislərin əksəriyyətinin fikrincə, tamamilə orijinal yaradıcılıq məhsuludur. Əsərin dili Nişatinin məşhur "Şühədanə-mə" tərcüməsinin dilindən fərqli olaraq xalq danışığı dilindən uzaq olan "ali üslub"dadır.

Məqalədə "Hədiqətüs-süəda" mətnində ailə-məişət xüsusiyyətlərinin tutduğu yer araşdırılmış, həmin xüsusiyyətlərin "ali üslub" kontekstində necə təzahür etməsi, əcnəbi sözlər, ifadələrlə nə cür "cilalanması", yaxud "bəzədilməsi" nümunələr əsasında göstərilmişdir. Nitq situasiyasının tamamilə müəyyənliyinə baxmayaraq, Füzulinin "ali üslub"u bu müəyyənliyi ədəbi dilin pərdəsi arxasında gizlətməklə yanaşı, ona əsərin ümumi ideyasına uyğun olaraq dini-mistik məzmun da aşılamışdır.

***Açar sözlər:** Füzulinin "Hədiqətüs-süəda" əsəri, ailə-məişət üslubu, "ali üslub", xalq danışığı dili, ünsiyyət texnologiyaları, türkdilli mədəni mühit, əcnəbi sözlər*

Giriş

Funksional üslublar sistemində ədəbi dilin bədii, elmi, publisistik, rəsmi-işgüzar üslubu ilə yanaşı ailə-məişət üslubunun da xüsusi yeri vardır. Məlumdur ki, ailə-məişət üslubu ilə müqayisədə digər üslublar daha çox normativ olub, xüsusi mütəxəssislər tərəfindən yaradılır. Belə ki, elmi üslub alimlər, bədii üslub şair və yazıçılar, publisistik üslub mətbuat, rəsmi-işgüzar üslub isə dövlət işçiləri, rəsmi şəxslər tərəfindən yaradılır. Ailə-məişət üslubu isə bütün üslubların mərkəzində dayanır, yəni bu üslubdan hamı istifadə edir.

Ailə-məişət üslubu təşəkkül dövründən başlayaraq hər bir xalqın ədəbi dilinin tarixində son dərəcə mühüm yer tutmuşdur. Deməli, bu üslub həm də öz tarixiliyi və qədimiliyi ilə seçilib, kökü çox dərinlərdə olan bir üslubdur. Lakin təəssüf ki, bu üslubun xüsusiyyətləri Azərbaycan ədəbi dili yarandığı dövrdən bəri tədqiq olunmamış, ümumiyyətlə funksional

üslublar sistemində nə xüsusi adı, nə də xüsusi yeri olmuşdur. Lakin Azərbaycan ədəbi dili "Dədə Qorqud" eposundan bəri ailə-məişət ünsürlərinin təsirini həmişə hiss etmiş və bu təsirlər hesabına demokratik keyfiyyətlər qazanmışdır. Bu üslubun xüsusiyyətləri müxtəlif dövrlərdə yaşamış söz ustalarının ədəbi dilində hər zaman aparıcı mövqə tutmuş, həm nəsr, həm də nəzm dilində kifayət qədər geniş işlənmişdir.

Məlum olduğu kimi, XV- XVI əsrlərin ədəbi dili, ümumiyyətlə, xalq danışığı dilindən uzaqlaşmağına, klassik üslub əsasında standartlaşdığına görə ailə-məişət nitqi maneralarından, demək olar ki, imtina etmişdir. Lakin xalq həyatına, məişətinə dərinədən bələd olan böyük Azərbaycan şairi, görkəmli söz ustası Məhəmməd Füzuli ya dövrün ədəbi dil standartları daxilində, ya da onun hüdudlarını aşaraq ailə-məişət nitqi elementlərinə də müraciət etmişdir. Bu baxımdan onun Kərbəla müsibətlərindən bəhs edən "Hədiqətüs-süəda" əsəri əhəmiyyətlidir.

Hüseyn Vaiz Kasifinin "Rövzətüş-şühəda" əsərinin motivləri əsasında yazılsa da, "Nişatinin "Şühədanamə" tərcüməsindən əsaslı şəkildə fərqlənən "Hədiqətüs-süəda" Məhəmməd Füzulinin orijinal əsərlərindən sayılır ki, bu barədə ədəbiyyatşünaslıqda, demək olar ki, yekdil fikir vardır (1, s. 5-6; 2, s. 518; 3, s. 523).

Əlyar Səfərli yazır ki, Füzulinin "Şühədanamə" əsərini görüb-görmədiyini demək çətinidir. Çünki o, "Hədiqətüs-süəda"da Nişatinin əsərinin adını çəkmir. Akad. H.Araslı bu iki əsəri müqayisə edərkən belə qənaətə gəlməkdə haqlıdır: "Hədiqətüs-süəda" əsəri öz dili etibarilə "Şühədanamə"dən fərqlənir. "Hədiqətüs-süəda"nın dilində ərəb-fars sözləri və tərkibləri çoxdur" (2, s. 524).

Lakin qeyd etmək lazımdır ki, Füzuli bu əsərini türkcəni fars və ərəb dilləri səviyyəsinə yüksəltmək iddiası ilə yazmışdır. Odur ki, "Hədiqətüs-süəda"nın "Dibacə"sində deyilir:

"Əgərçi ibarəti-türkidə bəyani-vəqayə düşvardür, zira əksəri-əlfazı rənik və ibarəti nahəmvardür, ümid ki, himməti övliya itmaminə müsaid ola və əncaminə müavinət qıla.

Şeir.

*Ey feyZRəsani-ərəbü mürkü acəm,
Qıldım ərəbi əfsəhi-əhli-aləm,
Etdün füsəhayi-ərəmi İsadəm,
Bən türkəzəbandan iltifat eyləmə kəm* (1, s. 15).

"Şühədanamə" dən fərqli olaraq "Hədiqətüs-süəda"nın ("Xoşbəxtlər bağçası") dili xalq danışığı dilindən xeyli dərəcədə fərqlənsə də, ailə-məişət üslubuna yaxın ünsiyyət məqamlarında həmin xalq danışığı dili elementləri müəyyən mövqə qazanır; məsələn:

"Yəhuda ayıtdı: "Ey bəradər, keyfiyyəti-halın məlumdur, vəsiyyətin var isə bəyan et". Yusif ayıtdı: "Vəsiyyətim budur ki, validi-büzürgivarım hüzurikdə məclisi-cəmiyyətinüz iniqal bulduqda bənim pərişanlığımı fəramuş etməyəsüz və cəhdiniz olduqca ol piri-əzizin könlün yaxub xatirin incitməyəsüz" (1, s. 45).

Məlum olduğu üzrə, burada söhbət özü nə qədər çıxılmaz vəziyyətə düşüb ölümə qarşı-qarşıya gəlsə də, atasının bu bədbəxtlikdən xəbər tutub dərd çəkməməsi üçün qardaşın qardaşa etdiyi vəsiyyətdən gedir. Dilin qəlizliyi, ilk növbədə, əhvalatın yaddilli, eləcə də yaddüşüncəli mənbələrdən gəlir, bununla belə "Şühədanamə" tərcüməsinin dilindəkindən fərqli olaraq "Hədiqətüs-süəda"da əcnəbi leksikona geniş meydan verilməsi əsərin oxunduğu auditoriyanın səviyyəsi, Füzulinin həmin səviyyəyə müvafiq bir dilə müraciət etməsidir. Yəni burada ailə-məişət üslubu zəminində Azərbaycan türkcəsinin daha milli leksikon təqdim edə bilməməsindən söhbət gedə bilməz, məsələn, sadəcə olaraq ondadır ki, Füzuli

məlum mətləbi ifadə etmək üçün bu yox, tamamilə başqa bir üsuldən- “ali üslub” adlandırılan üslubdan istifadə etmişdir ki, həmin üsul xüsusilə ailə-məişət üslubunun sosial nitq şərtlərinə heç cür uyğun deyil.

Füzuli sələflərindən dahi Əlişir Nəvai özünün məşhur “Mühakəmətül-lügəteyn” əsərində yazırdı:

“Bütün dillər arasında ərəb dili öz fəhahət üslubuna görə seçmə və bəlağət bəzəyinə görə müstəsna bir dildir ki, heç bir dil əhlinin bunda davası yoxdur... Bundan (ərəb dilindən) başqa, əsl mütəbər olan üç növ dil var. Və o dillər öz ibarə gövhərləri ilə (onlarda) danışanların nitqinə zinət verir ki, onların hərəsinin də çoxlu qolları var. O üç dilin – türk, fars, hind dillərinin mənşəyi Nuh peyğəmbər salavatullahi-əleyhin üç oğluna – Yafəsə, Sama və Hama gedib çıxır” (4, s. 16-17).

Türkçənin böyük təəssübkeşi göstərir ki, “türk sartdan (farsdan – dis.) daha fəhmlı və aydın idraklı, xilqəti daha saf və daha pak məxluqdur... Söz və ifadə yaratmaqda türk sartdan daha mahirdir və öz sözlərində sət ibarələri ilə müqayisədə daha üstün məziyyətlər göstəribdir” (4, s. 18-19).

Lakin Füzuli türkcə qələm işlətmək üçün Tanrıdan kömək istərkən təmiz türkcədən daha çox “ədəbi”, təmtəraqlı, işvəli bir türkcəni nəzərdə tutmuşdur:

“... Həzrəti-Rəsul Cəfərin əhvalinə müttəli olduqda onun mənzilinə gəlüb Əsma binti-Ümeyşə ki, onun zövcəsi idi, hazır edüb, Cəfərin əhvalını bir-bir nəvaziş təriqilə sərəfraz etdikdə Əsma ayıtdı: “Ya Rəsulullah, bu gün Cəfərin övladını yetimlər təriqilə nəvaziş edirsən. Məgər Cəfər şəhadət bulubdur?” (1, s. 82).

Əgər Nişətinin “Şühədanamə” tərcüməsi əldə olmasa idi, belə güman etmək üçün hər cür əsas vardı ki, yuxarıdakı mətndəkindən daha milli, yaxud xəlqi bir Azərbaycan türkcəsi tərtib etmək imkan xaricindədir. Halbuki “Şühədanamə” tərcüməsi ədəbi baxımdan çox da mükəmməl olmayan, dialekt ünsürləri ilə “vulqarlaşmış” dili ilə özünəməxsus bir ünsiyyət demokratikliyi nümunəsidir.

Ümumi dilçilik müddəasında göstərilir: “Əslində, dil ona görə yaranır ki, təfəkkürü formalaşdırıb ifadə etməklə insanlar arasında (cəmiyyətdə) ünsiyyəti (fikir mübadiləsini) həyata keçirsin...” V.Humboldt təsadüfən demir ki, “insan özünü yalnız o zaman anlayır ki, dediyi sözlərin başqa insanlar tərəfindən də anlaşıldığına təcrübədə əmin olur” (5, s. 78).

Həmin müddəə baxımından aşağıdakı mətni nəzərdən keçirək:

“Xədicə bu xəbərdən mütəəllim ikən nagh xəlvətində dörd xatun xəvatini-Qüreyşdən və Bəni Haşim vəzində zahir olub ana təzim etdilər. Xədicə anları müxəddərati-qəbaili-ərəb təsəvvür edüb əslü nəşəblərini sual etdikdə ayıtdılar: “Ey Xədicə, Həq bizi sənə xidmətinə məmur etdi”. Bu xatunların biri Sarə zövcəti-Xəlil və biri Məryəm-binti-İmran və biri Gülsüm rəziyə-Musa və biri Asiyə zövcəti-Firon və bunlar sənə dünyədə xidmətkar və axirətdə rəfiqə yar olalar” (1, s. 107).

Göründüyü kimi, mətndə türk mənşəli sözlər (bu, dört, xatun, olmaq, o, etmək, ayıtmaq, bir, sən, biri, bunlar) həm kəmiyyətcə azlıq təşkil edir, həm də onların əksəriyyəti əvəzlik, yaxud köməkçi feillərdir ki, informasiya vermək baxımından o qədər də əhəmiyyətli rol oynamır. Doğrudur, ərəb mənşəli insan adları (Xədicə, Haşim, Sarə, Xəlil, Məryəm, İmran, Gülsüm və s.) türkdilli mədəni mühit üçün tamamilə anlaşıqlıdır (belə ki, bu adlar islam dinini qəbul etmiş türklər arasında həmişə populyar olmuşdur), yaxud bir sıra əcnəbi sözlər (xəbər, təzim, təsəvvür, sual, xidmət, dünya, axirət və s.) islamın qəbulundan sonra “türkləşmişdir”, ancaq əksər söz və ifadələr (izafət tərkibləri), demək olar ki, bütünlüklə yad olduğundan mətnin anlaşılma səviyyəsi xeyli dərəcədə aşağıdır. Və bu mülahizə, ilk növbədə, təbii ki, ailə-məişət üslubu nöqtəyi-nəzərindən özünü doğruldur, bununla belə ümumən ədəbi dil mövqeyindən də mübahisəli görünür.

Lakin "Hədiqətüs-süəda"nın dilində bəzən elə dialoqlara da rast gəlirik ki, ifadə tərzini canlı xalq danışığı dilinə yaxınlaşır; məsələn:

"Həzrəti Rəsul ayıtdı: "Ey cigərguşə, aqlama, əl-minnətü lillah, səni bir kimsənəyə vermişəm ki, qədri cəmi-xəlqdən füzun və elmi cümlədən ziyadədir, ol bənim əqrəbi-Əhli-Beytim və əfzəli-əvanım və əşrəfi-ənsarümdür. Ol Məbud həqqiçün ki, bənim nəfsim anın qəbzeyi-qüdrətindədir ki, səni bir kimsənəyə vermişəm ki, sultandır dünyədə və seyyiddir axirətdə". Fatimə ayıtdı: "Ya Rəsulullah, mən qilləti-mal və üsrəti-haldan əndişə qılıb Əli canibindən mələlət çəkməzəm, əmma xidməti-şərifindən filcümlə müfariqət lazım gələb, rıqqətim onunçündür" (1, s. 117).

Əlbəttə, burada da Füzuli ümumən qarşısına qoyduğu "ali üslub" prinsiplərinə riayət edir, lakin mətləb kifayət qədər aydındır, hətta o dərəcədə aydındır ki, müasir nitq situasiyası baxımından da səciyyəvi sayıla bilər: ata (Peyğəmbər) qızına (Fatiməyə) təskinlik verir ki, səni özgə adama yox, Həzrət Əliyə vermişəm: qız isə verildiyi şəxsə görə deyil, atasının xidmətindən ayrılacağına görə əndişələndiyini bildirir. Məhz mətləb aydınlığının təsiri ki, səli nəsrin yaratdığı ifadə dolanbacları (məsələn: qilləti-mal və üsrəti-hal) da anlaşılıqlığa az mane olur. İki dəfə təkrar olunan səni bir kimsəyə vermişəm ki ifadəsi, bir tərəfdən, tamamilə Azərbaycan türkcəsindədirsə, digər tərəfdən mətnin ümumi məzmununun bütün ruhu ilə dərk edilməsinə əhəmiyyətli təsir göstərməkdədir. Xitablar, eləcə də andlar (məsələn: əl-minnətü lillah) ərəbcə olsa da, müsəlman ənənəsindən gəldiyinə görə anlaşmada elə bir çətinlik yaratmır.

İmam Hüseyinlə Ümm Gülsüm (Şəhrbanu) arasındakı qısa mükəlimə də, əslində, asan təsəvvür ediləcək, hər nə qədər dini-mistik mahiyyət daşısa da, ailə-məişət səciyyəli bir hadisədir: qadın ərinin taleyi ilə bağlı ona öz narahatlığını bildirəndə ər (İmam Hüseyin) məsləhət bilir ki, hər hansı iş baş versə, nalə çəkib ağlamasın, kənardan ona tamaşa eləməsinlər.

Lakin görüldüyü üzrə, mətnin anlaşılıqlıq səviyyəsi olduqca aşağıdır:

"Ümm Gülsüm anı görüb ayıtdı: "Ey əzizim, bir əcib halət və mülahizə qıldım və bir qərib arizə gördüm. Bu badiyə torpağındankönlümə bir vəhm müstəvli oldi". Həzrəti-imam ana təsəlli verüb şəhrbanuyə ayıtdı: "Ey yarı-dilnəvaz və ey həmdəmü həmrəz, bəni bu mövzədə əzayi-məcruhlə ağəşteyi-xaki xun gördükdə vəsiyyətim budur ki, sədəyi-növhə ilə baisi-təzayüdi-süruri-əda olmayasən və kisuyi-mişkin pərişan edüb gülüstani-cəmalın təməşagahi-əhli-şəmatət qılmayasən" (1, s. 244).

Ailə-məişət üslubuna məxsus "mətnaltı" sosial-psixoloji məqam-prosesi əks etdirsə də (və həmin məzmununda olan vəziyyətlərin bütün dillərə "tərcümə"si heç bir problem yaratmasa da), mətnin Azərbaycan türkcəsində bu qədər "ağırlığı" ondan irəli gəlir ki, Füzulinin şəxsində "ali üslub" XVI əsr Azərbaycan ədəbi dilinə funksional üslubların ən demokratik təzahüründə "naz edir". Əgər belə olmasaydı, Ümm Gülsümün İmam Hüseyinə öz narahatlığını müəyyən qədər normal bir dildə bildirdiyi halda, qarşı tərəf bu qədər mürəkkəb (və anlaşılmaz) tərkiblərə (yarı-dilnəvaz, əzayi-məcruh, agəşteyi-xakü xun, sədəyi-növhə, baisi-təzayüdi-süruri-əda, kisuyi-mişkin, gülüstani-cəmal, təməşagahi-əhli-şəmatət) müraciət etməz, gözlənilən "faciə"nin nədən ibarət olduğunu təxminən həmin normallıqda türkcə deyərdi. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, ana dilində bu cür mürəkkəb üslubda ərəbcə və farsca qarşısında türkcənin nüfuzunu qorumaq istəyən bir dil dahisi – Füzuli yazır. Ona görə də bu "ədəbi eksperiment" in faydasız olduğunu, Azərbaycan ədəbi dilinin tarixində yalnız "mənfi" – geriçi rol oynadığını demək çətindir. Və görünür burada dil demokratizmini onun ən xəlqi təzahür formasında – ailə-məişət üslubu zəminində pozan birinci səbəb Füzulinin "ali üslub"udursa, ikincisi mövzunun özündən gələn, orta əsrlərin sonlarına məxsus "dili

ilahiləşdirmək”, Azərbaycan türkcəsində “ərəbcə demək” meylidir ki, aşağıdakı mətndə də özünü bir daha təsdiq etməkdədir:

“Həzrəti-İmam ol tifli mübarək əlinə alub, ləşkəri-müxalifə müqabil durub ayıtdı: “Ey zalimlər, tutalım ki, bən günahkaram, bu tifli-bigünahə neçün bir qətrə su verməzsiz?” Ol səngiparələrdən abi-rəvan çıxmaq mümkün olmayub ayıtdılar: “Ey Hüseyin, Übeydullahi-Ziyadın hökmi-rəvanını su mənində müəkkəddir, təğəyyür bulməz və beyt etməyincə sənə və övladına su içmək müyəssər olmaz” (1, s. 309).

Məlum olduğu kimi, burada söhbət şəbih (Kərbəla) tamaşalarının məşhur mövzusu olan bir hadisədən – körpə uşaq üçün düşməndən su istəmək, düşmənin isə bundan imtina etməsindən gedir: “abi-rəvan”la “hökmi-rəvan” üz-üzə dayanır, nəticə etibarilə, birinci tələb yox, ikinci tələb gerçəkləşir. Yəni körpə uşağın suya olan təbii ehtiyacı kafirin qeyri-təbii hikkəsi ilə qarşılaşdırılır ki, həmin dialoqun “uğursuzluğ”u onun bədii təsirliliyini, düşməne (kafirə) nifrət ideyasını qabardır.

“Əlbəttə, ədəbi dilin xarakteri onun oynadığı rolda, o cümlədən xalq dili ilə müqayisədə onun qarşısına qoyulmuş tələblərin yerinə yetirilməsində təzahür edir; ədəbi dil mədəni həyatı və sivilisasiyanı əks etdirir” (6, s. 168) ki, bu mənada Füzulinin XVI əsrdəki dili də istisna təşkil etmir.

Nəticə

Deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, Məhəmməd Füzulinin dini-mistik məzmun daşıyan “Hədiqətüs-süada” (“Xoşbəxtlər bağçası”) əsərinin dili nə qədər xalq danışığı dilindən uzaq olan “ali üslub”da yazılsa da, ailə-məişət üslubuna yaxın ünsiyyət məqamlarında xalq danışığı dili elementlərini əks etdirir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Füzuli M. Seçilmiş əsərləri, VI cild, Bakı, “Azərbaycan” nəş., 1996, 368 səh. Tərtib edəni Həmid Araslı.
2. Səfərli Ə., Yusifli X. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, Bakı, “Ozan” nəş., 2015, 696 səh.
3. Babayev Y. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi, Bakı, “Elm və təhsil”, 2018, 760 səh.
4. Nəvai Ə. Mühakəmətül-lügəteyn, Bakı, “Yurd”, 1999, 64 səh.
5. Cəfərov N. Ümumi dilçilik, Bakı, “Təhsil” nəş., 2020, 144 səh.
6. Ümumi dilçilik müntəxabatı, Bakı, “Elm və təhsil”, 2020, 320 səh. Tərtib edən Qismət Cəfərov.

Samira Mardanova

The features of the family and everyday life style in the language of Mahammad Fizuli's work "Hadikat-us-suada" ("Garden of the Happy Men")

The great Azerbaijani poet and thinker Mahammad Fizuli is known in the Muslim East mainly for his poetic works, especially for the gazelles and masnavi "Layla and Majnun". However, the genius master of words also tried his hand at prose, creating a unique work, such as “Hadikat-us-suada”.

Mahammad Fizuli's work "Hadikat-us-suada" ("The Garden of the Happy Men") was based on the Persian poet Hussein Vaiz Kashifi's work "Rovzatush-Shukhada" ("The Garden

of Martyrs"), however, according to most experts' opinion, this is the result of completely original creativity. Unlike the translation language of the famous Nishati's work "Shuhadanameh" ("Book of Martyrs"), the language of Fuzuli's work refers to the "high style", far from the spoken language.

Based on the concrete examples and facts, the article examines the features of the family and everyday life style, determines its place in the text of "Hadikat-us-suada" ("Garden of the Happy Men"), traces the manifestation of these features in the context of "high style", its "polishing", or "decoration" with foreign words and expressions. Despite the perfect certainty of the speech situation, the "high style" of Fuzuli, hiding this certainty behind the veil of the literary language, gives it a religious-mystical content in accordance with the general idea of the work.

Keywords: *Fizuli's work "Hadikat-us-suada" ("Garden of the Happy Men"), family and everyday life style, "high style", people's spoken language, communication technologies, Turkic-speaking cultural environment, foreign words*

Самира Марданова

Особенности семейно-бытового стиля в языке произведения Мухаммеда Физули "Хадикат-ус-суада" ("Сад счастливых")

Великий азербайджанский поэт и мыслитель Мухаммад Физули известен на мусульманском Востоке в основном своими поэтическими произведениями, особенно газелями и маснави "Лейли и Меджнун". Однако гениальный мастер слова попробовал свои силы и в прозе, создав уникальное произведение "Хадикат-ус-суада".

Произведение Мухаммеда Физули "Хадикат-ус-суада" ("Сад счастливых") написано по мотивам произведения персидского поэта Хусейна Ваиза Кашифи "Ровзатуш-шухада" ("Сад мучеников"). Однако, по мнению большинства специалистов, это результат совершенно оригинального творчества. В отличие от языка перевода известного произведения Нишати "Шухаданаме" ("Книга мучеников"), язык рассматриваемого произведения Физули относится к "высокому стилю", далёкому от народного разговорного языка.

В статье на основе конкретных примеров и фактов рассматриваются особенности семейно-бытового стиля, определяется его место в тексте "Хадикат-ус-суада" ("Сад счастливых"), прослеживается проявление этих особенностей в контексте "высокого стиля", его "шлифовка", или "украшение" иноязычными словами и выражениями. Несмотря на совершенную определенность речевой ситуации, "высокий стиль" Физули, скрывая эту определенность за завесой литературного языка, придает ей религиозно-мистическое содержание соответственно общей идее произведения.

Ключевые слова: *произведение Физули "Хадикат-ус-суада" ("Сад счастливых"), семейно-бытовой стиль, "высокий стиль", народный разговорный язык, технологии общения, тюркоязычная культурная среда, иноязычные слова*

Akademik **Nizami Cəfərov** tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.